

27 april 2017

Allmogedrakter avbildade i Kareby kyrka

Djävulen är anledningen till att jag fick syn på en av de kulturhistoriskt mest värdefulla sevärdheterna i Kareby kyrka. Jag borde nog säga, att berättelsen om djävulen var anledningen. När Anders Johansson och jag besökte Kareby kyrka, visades vi omkring av kyrkvärden Ingvar Hurtig, som började berätta om kyrkmålningarna.

Djävulen rev ner stegen

År 1751 höll kyrkomålaren Lars Holm på med att måla bibliska tavlor på innertaket. Han hade klättrat dit upp på en stegen. När Holm arbetade där under taket, hörde han en hög röst säga: ”Varför målar du mig så ful?!”

Lars Holm hade målat av djävulen, och denne var högst missnöjd med avbildningen. I vredesmod rev djävulen ner stegen. Där satt kyrkomålaren nu fången under taket och kunde inte komma ner. När han satt där, hörde han ljudet av en häst utanför kyrkan. Fanns där en

Männen och hästen på väggmålningen med förtydligande ytterstreck.

annat än iögonenfallande. De går ihop med bakgrunden.

Två män en häst och en kyrka, som kan ha haft Kareby kyrka som förebild. Del av väggmålning från 1751 i Kareby kyrka. Foto: Lars Gahrn.

häst, borde där även finnas människor. Kyrkomålaren började ropa. Gubben och gumman, som ägde hästen, skyndade in i kyrkan och reste stegen.

Två män och en häst

Lars Holm var mycket tacksam och målade av såväl gubben och gumman som deras häst på kyrkans vägg. Så berättade man. Hur mycket som kan vara sant av detta må vara osagt, men två personer (antagligen två män) och en häst är avbildade på en av målningarna jämte en kyrka, som man anser vara Kareby kyrka i äldre tid. Varken kyrkan eller männen och hästen har någon hemortsrätt på denna tavla, som visar Abrahams offer. Hade inte kyrkvärden berättat denna sägen, skulle jag antagligen ha missat de båda männen och hästen. De är små och allt

Dräkthistorisk källa

Kareby kyrka har många dyrgripar och stora sevärdheter. Bortser man från det andliga värdet och ser främst till det kulturhistoriska värdet, är dessa två män en av de allra största sevärdheterna. I Bohuslän finns – liksom i de flesta andra landskap – åtskilliga folkdräkter eller bygdedräkter, men dräkterna från Bohuslän är sena. De är 1800-talsdräkter. Äldre tiders dräktskick tycks inte ha överlevt, och andra källor är svåra att finna. Lars Holm har dock givit oss en avbildning av stort värde. Här får vi veta, hur ett par män kunde vara klädda år 1751 och säkerligen långt dessförinnan. På den tiden dröjde det länge innan modena växlade. Hur är då de båda männen klädda? Kanske har färgerna mattats en del under årens lopp, och dessutom råder halvdunkel i kyrkorummet. Ändå går färgerna fram efter mer än 250 år.

Axel Sparre i allmogedrätt. Målning av Axel Sparre, utförd mot slutet av 1600-talet.

Hög mössa

Den högra mannen står upp. Han har en kort grå jacka, brunaktiga knäbyxor och gråa strumpor. Så långt är klädseln på intet sätt uppseendeväckande, men på huvudet har han en hög mössa med uppvikt nederkant. Denna gråbruna mössa tycks vara av samma slag som mössan på en betydligt kändare bild. Axel Sparre målade mot slutet av 1600-talet en bild av sig själv, iförd allmogekläder och dansade med en allmogekvinna (eller möjligen adelsdam i folklig dräkt). På huvudet har Axel Sparre en sådan hög mössa med uppvikt nederkant (eller möjligen bräm). Den andre mannen, som tycks sitta ner, vänder ryggen till. Han har en svart eller gråsvart slokhatt, grå kort rock och röda byxor. Benen syns inte, och vi vet därför inte hur byxorna såg ut längre ner. Den förstnämnde mannen står som sagt upp och stöder sig på en stav, som var ett vanligt tillbehör till den tidens dräkter, men som märkligt nog – vad jag vet – inte ingår i någon enda nutida folkdräkt eller bygdedräkt.

*Kareby kyrka – en helgedom med många sevärdheter.
Foto: Lars Gahrn.*

Allmogedräkter

Med undantag för de knallröda byxorna är färgerna således mycket dämpade. Det ena som det andra visar, att Lars Holm har avbildat allmogekläder, vilket gör målningen ännu värdefullare. Vad gäller herrskapskläder vet vi betydligt mer än i fråga om allmogens dräkter. Tack vare sägnen om kyrkomålaren Lars Holms mellanhavanden med hin håle har uppmärksamheten blivit fäst på en kulturhistoriskt mycket värdefull tavla.

Läs vidare

Inga Arnö Berg och Gunnel Hazelius Berg, Folkdräkter och bygdedräkter från hela Sverige (Västerås 1975). På sidan 34 ses Axel Sparres kända målning. Bohusläns dräkter behandlas på sidorna 84-87.

Lars Gahrn